

Medlemsbrev

Nr 1 • JUNI 2021

Sveriges Gerontologiska Sällskap

Ordförande har ordet

Bästa medlem,

När detta medlemsbrev når din brevlåda, så är sommaren tydligt här (åtminstone i Småland där jag bor), och restriktionerna som vi levt under till följd av pandemin lättar något. Men innan vi alla tar sommar och semester så vill jag sammanfatta vårens aktiviteter i vår förening.

Jag vill inledningsvis passa på att hälsa alla nya och "nygamla" medlemmar varmt välkomna till vår förening. Vi är glada över att vår förening växer! Och vad är en förening utan sina medlemmar? Det är också bakgrunden till att vi, i samband med Gerontologidagen, arrangerade en medlemsdialog. Vi i styrelsen ser även fram emot att träffa och höra från er på olika sätt och i olika sammanhang framöver. Maila (info@sgs.nu) oss gärna de tankar eller synpunkter som du vill förmedla.

På tal om Gerontologidagen så valde vi i år, som så många andra, att ställa om och hålla vår konferens digitalt. Temat var kanske inte helt helt oväntat; *I skuggan av Coronapandemin: ojämlikhet på äldre dar*. Det blev en givande eftermiddag med en mycket spännande pridföreläsning av Boo Johansson och intressanta presentationer av Janicke Andersson och Qarin Lood (mer information om dessa längre fram i nyhetsbrevet). Innan nämnda medlemsdialog så hölls också en paneldiskussion fokus på Corona och åldrande, där våra tre föreläsare samt Stig Ålund (PRO), Helena Bjurbäck (Äldreombudsman, Göteborgs stad) och Sven Erik Wånell, f.d. sekreterare i coronakommissionen deltog.

Efter en kort paus så höll vi också vårt årsmöte samma dag som Gerontologidagen. Jag vill rikta ett varmt tack till valberedningen; Susanne Iwarsson, Stefan Fors och Janicke Andersson för god insats, liksom till våra revisorer Sven Erik Wånell och Marie Kivi. I samband med årsmötet så tackades Andreas Motel Klingebiel av, och jag riktar ett varmt tack även till Andreas för betydande insats som vice ordförande de senaste åren.

Efter årsmötet har **SGS styrelse** nu konstituerat sig enligt följande:

Sofi Fristedt, Jönköping University (Ordförande)
Charlotta Nilsen, Karolinska Institutet och Jönköping University (Vice ordförande)
Joy Torgé, Jönköping University (Sekreterare)
Anna Olaison, Uppsala universitet (Kassör)
Daniel Smedberg, Region Skåne (Ledamot)
Maria Haak, Högskolan Kristianstad (Ledamot)
Maria Sjölund, Högskolan i Gävle (Suppleant)
Pär Bjälkebring, Göteborgs Universitet (Suppleant)

Sveriges Gerontologiska Sällskap

Ordförande Sofi Fristedt
Jönköping university
Hälsö högskolan
Box 1026
55111 Jönköping
E-post: sofi.fristedt@ju.se

www.sgs.nu

Sekreterare Joy Torgé
Jönköping university
Hälsö högskolan
Box 1026
55111 Jönköping
E-post: info@sgs.nu

Vi har också hunnit med att ha ett ytterligare styrelsemöte där vi bland annat diskuterade framtida samarbete med tidskriften "Äldre i Centrum".

Vi i styrelsen ser med tillförsikt fram emot det kommande året, och tackar för förtroendet att få företräda SGS som förening.

Sist men inte minst så vill jag önska er alla en riktigt skön sommar och på återhörande!

**Sofi Fristedt,
Ordförande, SGS**

Sekreteraren har ordet

Bästa medlem,

För att hålla vårt medlemsregister uppdaterat så kommer du under juni månad att få e-post med den postadress som vi har noterat för dig i medlemsregistret (dvs dit tidskriften Äldre i Centrum skickas till). Om din adress inte längre stämmer, ber vi dig återkomma med rätt adress. Du kan även när som helst under året anmäla adressändring till oss, via info@sgs.nu, så uppdaterar vi din information i vårt register. Detsamma gäller vid byte av e-postadress, t.ex. vid byte av arbetsplats.

**Joy Torgé
sekreterare, SGS**

Kassören har ordet

Bästa medlem,

Årsavgiften för att vara medlem i SGS är 300 kr eller 250 kr för pensionärer och studenter.
I medlemskapet ingår:

- Information i form av mailutskick om föreningens verksamhet samt tips på konferenser, kurser, publikationer
- och nya avhandlingar.

- Fritt inträde eller subventionerade avgifter till de evenemang som föreningen anordnar.
- Gratis prenumeration på tidskriften ÄLDRE i CENTRUM.

Tipsa gärna vänner och bekanta som är intresserade av äldrefrågor om vår verksamhet. Vi mottar gärna swish betalning från er som redan är medlemmar men vill gärna att nya medlemmar anmäler sig via SGS hemsida så vi kan få fullständiga adressuppgifter. Det är enkelt att bli medlem. Gå bara in på vår hemsida www.sgs.nu under fliken medlemskap och registrera dig.

Varmt välkommen som medlem.

Anna Olaison
Kassör, SGS

Ny i SGS styrelse: Pär Bjälkebring

Pär Bjälkebring är ny suppleant i SGS styrelse och lektor vid Göteborgs Universitets Psykologiska Institution. Vi har ställt några frågor till Pär:

Hej Per! Vem är du?

Jag är 37 år gammal, är gift med barn. Jag jobbar 80% och är föräldraledig 20%. Nu såhär på våren så håller jag på mycket med odling, alla fönsterbrädor är fulla med små plantor som väntar på att få komma ut.

Hur väcktes intresset för äldrefrågor?

Jag tror mitt intresse väcktes när jag såg en graf över lycka och åldrande och såg lyckan gick upp med ökad ålder. Detta var oväntat för mig då jag tidigare bara tänkte på det dåliga med att bli gammal. När jag insåg att det finns massa bra aspekter av att åldras (som att man lär sig nya saker, får erfarenhet och blir lycklig) så ville jag beforska detta.

Vad gör du på jobbet som lektor och forskare?

Just nu så är jag en av flera kursledare för en Nationell kurs i gerontologi som anordnas av den Nationella Forskarskolan om Åldrande och Hälsa (SWEAH), *Gerontologi - flervetenskapliga och integrativa perspektiv på åldrandet*. Trots att jag är lärare och kursledare har jag lärt mig otroligt mycket då kursen samlar några Sveriges

experter på åldrande. Jag tror att framtiden för åldrande är flervetenskaplig och integrativ så detta är en viktig fråga för mig.

Vad för forskning gör du?

Min forskning handlar just om välbefinnande och emotioner över livsspannet. Band annat om beslut och ånger, men även om saker som hur pandemin har påverkat äldres välbefinnande. Exempelvis hur synen på risker förändras när man blir äldre och hur det påverkar beslutsfattandet. Det finns ett stort behov av denna forskning nu i pandemin som märks då jag både har varit expert åt Folkhälsomyndigheten och pratat inför socialutskottet i riksdagen.

Vad tror du om framtiden?

Jag tror att trots att pandemin har varit tung så har vi alla lärt oss otroligt mycket i pandemin, både saker som att använda zoom och handla online men även hur människor kan hjälpas åt och hålla huvudet kallt i en stressig situation. Jag tror vi kan komma ut ur denna pandemi och inte bara ta ett steg tillbaka till det gamla utan ta ett steg framåt till något nytt och bättre. Jag tror på det livslånga lärandet, vi förändras och världen förändras och det bästa sättet att närma oss denna snabbt förändrande värld är med nyfikenhet och kreativitet.

Stora Gerontologipriset 2021 har tilldelats till Boo Johansson

Priset delas ut av Sveriges Gerontologiska Sällskap som ett erkännande av utomordentliga insatser och föredömliga bidrag inom området åldrande och äldre. Boo Johansson fick priset i samband med Gerontologidagen då han också höll en mycket intressant föreläsning där han gjorde nerslag längs vägen i sin långa och pågående forskarkarriär.

Motiveringen lyder:

Boo Johansson, senior professor i psykologi vid Göteborgs universitet tilldelas Stora Gerontologipriset 2021. Han har under sina många år inom akademien bidragit till att svensk gerontologisk forskning satts på den internationella kartan, då särskilt genom sitt unika sätt att studera inverkan av arv och miljö på det psykologiska åldrandet. Boo har initierat och drivit många stora forskningsprojekt, däribland Octo Twin, som är en del av de gerontologiska longitudinella tvillingprojekten och som rönt stor framgång nationellt såväl som internationellt.

Professor Boo Johanssons stora engagemang att sprida svensk gerontologisk forskning på den internationella arenan har även yttrat sig genom adjungeringar till framstående utländska universitet och engagemang i internationella organisationer. Han har exempelvis utmärkt sig genom att erhålla Fellow status inom Gerontological Society of America (GSA), samt agera "Congress President" för "22 Nordic Congress in Gerontology (NKG)" samt "9th International Association of Gerontology and Geriatrics European Region (IAGG-ER)".

Föreläsningarna från Gerontologidagen

Gerontologidagen 2021 hade temat "I skuggan av Coronapandemin: ojämlikhet på äldre dar" och vi hade bjudit in Qarin Lood vid Göteborgs Universitet och Janicke Andersson vid Högskolan Halmstad, att dela med sig av sin forskning om just äldre under covid-pandemin. Här kommer korta sammanfattningar av dessa intressanta föreläsningar.

"Som att leva i en bubbla: erfarenheter av vardagen på särskilt boende under pandemin"

*Qarin Lood, Docent i arbetsterapi vid Göteborgs Universitet,
forskare vid Centrum för Åldrande och hälsa, AgeCap*

För sköra äldre personer som bor på särskilt boende har pandemin utgjort ett stort hot mot den fysiska hälsan, med stor risk att drabbas av allvarlig sjukdom eller död. Restriktionerna som införts för att minska smitta har dessutom beskrivits leda till social isolering och risk för inaktivitet. Däremot har väldigt få brytt sig om att lyssna på vad personer som bor på särskilda boenden själva har att säga. De har blivit en grupp man pratar om, men inte med, och vad pandemin har haft för konsekvenser för dem utöver risken för smitta är i princip helt outforskat. Därför genomförde vi under 2020 en intervjustudie med 10 sköra äldre personer på särskilt boende, för att utforska deras erfarenheter av hur pandemin påverkat dem. Det mest framträdande mönstret i intervjuerna var att vardagen på det särskilda boendet under pandemin var som att leva i en bubbla. På många sätt fortsatte livet som vanligt, tack vare stödet från personalen, men också på grund av att mycket av livet även innan pandemin kretsade kring vad som hände på det särskilda boendet. Boendet uppfattades delvis som en egen värld, skyddad från viruset men isolerad från omvärlden. Detta beskrivs i mer detalj i fyra teman: Tar en dag i taget, utan rädsla för viruset; Känner sig väl omhändertagen; Har begränsad frihet; Saknar det lilla extra. Som en av de första kvalitativa studierna med sköra äldre personer som bor på särskilt boende under pandemin ger studien en unik inblick i deras vardag och hur pandemin har påverkat dem både fysiskt och psykiskt. På det sättet är studien ett första steg mot en inkluderande postpandemisk äldreomsorg som kan stötta personer som bor på särskilda boenden att själva få välja hur de vill leva resten av sina liv.

"Mina barn tycker att jag ska vara försiktig". Rollförskjutning och familjerelationer under covid-19.

*Janicke Andersson, Docent i sociologi och lektor
i socialt arbete, Högskolan Halmstad*

Vi har vi vår studie "covid 119, 70+" utgått från det processuella begreppet "generationing" för att belysa omförhandlade maktrelationer och begreppet välvillig ålderism, i ljuset av Folkhälsomyndighetens rekommendationer till gruppen 70+. Studien grundar sig på ett material från en webbaserad studie om erfarenheter och syn på covid-19 för personer 70 år och äldre som samlades in under en vecka i slutet av april, 2020. Underlaget till denna studie är 996 svaranden på de öppna frågorna i enkäten.

Resultaten visar att i spåren av restriktionerna i samband med Covid-19 har barnens och barnbarnens omsorg och kontroll gentemot äldre familjemedlemmar har ökat. Barn och

barnbarn har internaliserat Folkhälsomyndighetens budskap om att hjälpa äldre i gruppen 70+ och se till att de följer restriktionerna vilket i flera fall resulterat i en form av välvillig ålderism. Det kan låta motsägelsefullt med en ålderism som är välvillig, men vad begreppet belyser är att inte all form av diskriminering sker utifrån onda intentioner. Välvillig ålderism är en form av diskriminering som kan ske trots att intentionerna är goda. Avsändaren vill väl, vill ge omsorg eller omtanke men konsekvenserna blir diskriminering. Vi ser det tydligt i de fall där barnen mer uttryckligt kontrollerade sina föräldrar genom att säga till dem hur de skulle bete sig eller på andra sätt bevaka att de följde rekommendationerna. I vissa fall kan ansvarstagandet och omsorgen övergå i ett fråntagande av agens och tillförlitlighet liknande det som man kan se drabbar barn. Barnens ökade omsorg och kontroll är svår att hantera för respondenterna. Det finns en tacksamhet samtidigt som den ökade omsorgen och kontrollen innebär en försvagning av den egna självständigheten och rollen i familjen, då respondenterna i många fall är vana vid att vara den som hjälper till, den som är behövd. Respondenterna utvecklar då strategier för att hävda sin självständighet och även för att behålla en känsla av reciprocitet och jämlikhet i relationen till sina barn och barnbarn.

Rapport från medlemsdialogen

Av Charlotta Nilsen, Ledamot, SGS

Som en programpunkt under Sveriges Gerontologidag den 29 april hade SGS styrelse en medlemsdialog med fokus "Var och hur ska SGS vara inom 3 år?". Efter att närvarande medlemmar diskuterat i mindre grupper fördes en gemensam diskussion. Flertalet viktiga punkter lyftes. Däribland vikten att vara mer synliga som expertforum och bidra än mer till kunskapsspridning. Det föreslogs även att SGS skulle kunna anordna så kallade tankesmedjor för att diskutera aktuella ämnen som rör äldre personer och åldrande tillsammans med medlemmar och stakeholders. Även möjliga sätt att marknadsföra SGS diskuterades. Alla som närvarade var eniga om att SGS spelar en viktig roll för att sprida kunskap om gerontologi och gerontologisk forskning, men att vi behöver bli mer synliga, både nationellt och internationellt, för att ytterligare stärka gerontologins ställning i samhället.

Nya avhandlingar under 2020-2021

Tipsa oss gärna om nya avhandlingar och kommande disputationer.
Skicka e-post till info@sgs.nu

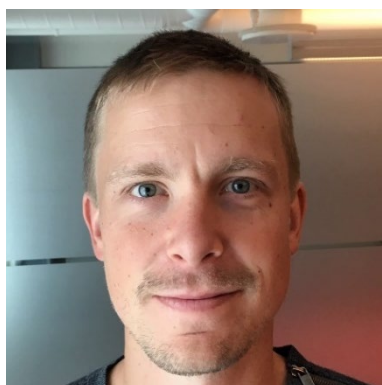
Astrid Fjell. *Preventive Home Visits Among Older People – Risk Assessment, Self-rated Health and Experiences of Healthy Ageing* (Karolinska Institutet)

Preventive home visits have been shown to be beneficial for some older people. The term “preventive” is used insofar as these visits (to the home) can prevent or delay age-related challenges. The goal of such visits is to support the person in maintaining their life at home, their interests and the activities that they are engaged in. In this study, we took a closer look at the factors associated with older people’s health; we also asked older people what they think is important in their lives and in ageing.

Individuals aged 75 and older were offered preventive home visits in three municipalities in Western Norway. During the visits, the nurses used a questionnaire on health, lifestyle and social networks. To examine their thoughts on ageing, 34 persons were interviewed in groups.

The results showed that an older person’s main reason for declining is that they “felt too healthy”. But of those who participated, some areas were detected that may have a negative impact on health. One-third use five or more medications (polypharmacy), over a quarter had a risk of cognitive impairment (impaired attention) and well over 10 percent were at risk of falls and/or malnutrition. Finally, one-fifth of those older persons living at home were at increased risk of illness. A factor strongly associated with increased risk of illness was a poor self-rated health. The results from the interviews showed that the older people wanted life to continue as it was but that they knew changes were coming.

It is important to ask those who are living at home about falls, nutrition, polypharmacy and cognitive impairment. Self-rated health can be a starting point in preventive home. Social networks and activities are also important in order for older persons to maintain a good life and age well. During preventive home visits it is important to talk about social needs and whether the older person in question feels that they have a sufficient level of social activity.

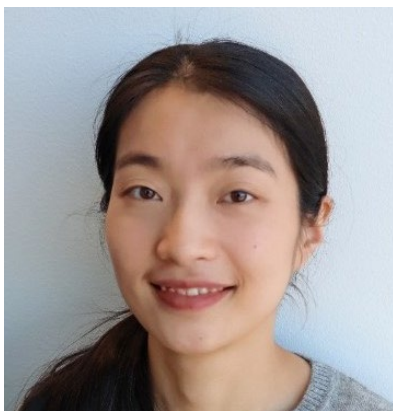
Axel Ågren. *Loneliness and Dying as Issues of Public Concern in Sweden* (Linköpings universitet)

Hur äldres ensamhet och vård av döende har beskrivits och förståtts i samhället har förändrats under de senaste decennierna. Dessa frågor är komplexa då de ofta framställs som universella och en central del av människans existens. Samtidigt ges de mening genom hur de diskuteras och förstås i samhället. Ensamhet bland äldre människor och hur vi dör är frågor som är omgärdade av ideal om "god död" och om att "åldras väl", där misslyckanden med att uppfylla dessa förväntningar är förknippade med tabun, stigma och personliga och samhälleliga brister. Syftet med denna avhandling var att studera hur äldres

ensamhet beskrivs i svensk nyhetspress och hur vård av döende framställs i policyer och av experter inom palliativ vård.

Nya avhandlingar, forts.

(forts). Avhandlingens övergripande resultatet var att ensamhet bland äldre och vård av döende tjänade som symboler för att kritisera utvecklingen av det "moderna samhället" som betraktades som individualistiskt, byråkratiserat och medikaliserat. I policyer för palliativ vård var begreppet autonomi återkommande och döende personer framställdes som ansvariga för att göra val för att uppnå "god palliativ vård". Beträffande ensamhet bland äldre var det "icke äldre" som diskuterade hur de kunde göra äldre mer fysiskt och socialt aktiva. Ensamhet bland äldre människor ansågs mestadels som ett problem som bör undvikas och lösas. Det var också "samhället" som skulle göra det möjligt för äldre att inte uppleva ensamhet. Vad gäller äldres ensamhet och vård av döende finns det vissa, i samhället, förgivettagna förståelser där dessa frågor ofta ses som problem. Länk: <http://liu.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2%3A1510552&dswid=-7039>

Ying Shang. *How can older adults combat diabetes to achieve a longer and healthier life?* (Karolinska Institutet)

The evidence on the increased risk of cardiovascular diseases and premature death among people with diabetes is well known. However, the impact of prediabetes and diabetes, especially among older adults, is unclear. My thesis focuses on the impact of prediabetes and diabetes on health and survival in older adults, addressing a chain of events that commonly occur in older adults, including stroke, post-stroke dementia, physical function decline, disability and premature death. This thesis also investigates modifiable factors that could prolong disability-free survival among older adults with diabetes.

We found that alongside the traditional complications (stroke and heart diseases), diabetes is associated with a higher risk of dementia subsequent to stroke, and can accelerate physical function decline and disability progression over time. This decline in physical function might start already during prediabetic stage. Yet, 25% older adults with prediabetes could revert back to normal glucose with lifestyle modifications such as weight management. We also found that diabetes is related to the risk of disability or death among older adults, but a healthy and socially active lifestyle may attenuate this risk and prolong disability-free survival.

This knowledge underscores the need for regular check-ups for cardiovascular health and monitoring of functionality for older adults with prediabetes. Since diabetes is related to a faster decline in cognitive and physical function in the aftermath of the occurrence of complications, maintaining appropriate glucose control is therefore essential for people with diabetes as they reach old age.

It also highlights the important role of behavioural and social components in successful aging related to hyperglycemia, which might be useful for targeted interventions that promote the adoption of healthy choices in order to reduce the burden of diabetes among older adults.

Nya avhandlingar, forts.

Nicola Payton. *Understanding Preclinical Dementia: Early Detection of Dementia Through Cognitive and Biological Markers* (Karolinska Institutet)

This dissertation explored the preclinical stage of dementia to identify early signs and symptoms which may be used to predict whether an individual is likely to develop dementia in the future. The thesis used data from a population-based longitudinal study, Swedish National Study on Aging and Care-Kungsholmen (SNAC-K).

Preclinical dementia markers from a range of modalities: cognition, genetics, structural magnetic resonance imaging (MRI), and diffusion tensor imaging (DTI), both individually and in various combinations, were used to predict dementia between 6 and 12 years later. In addition, trajectories of cognitive decline over a 12-year period during the preclinical stage of dementia were

explored and the ability of early cognitive decline to identify those with increased likelihood of future dementia was examined.

The results showed that combining between multiple modalities/domains increased predictive ability for future dementia. However, these increases were relatively minor and cognitive tests alone were often the best predictors of future dementia. The predictivity of models based on cognitive tests did not seem to be largely affected by modifying factors such as age, sex, education, the presence of an $\epsilon 4$ allele, or AD-only dementia, suggesting they are good predictors across multiple subgroups and up to 6 years before a dementia diagnosis. Although, the utility of cognitive tests for prediction appeared to become unreliable beyond that time. In addition, the results revealed a long preclinical phase to dementia, where pathological cognitive decline can be clearly observed and differentiated from decline found as a part of normal aging. While changes in early rates of decline were small, these increases in rate of decline showed some ability to predict future dementia beyond that of static cognitive scores. Collectively, the studies in this thesis confirmed a long preclinical period in dementia development, which allows for the use of a wide range of markers (cognitive, genetic, MRI, and DTI) capable of identifying those at high risk of dementia.

Frida Andréasson. *Doing informal care: Identity, couplehood, social health and information and communication technologies in older people's everyday lives* (Linnéuniversitetet).

Uppskattningar har visat att så mycket som 80 procent av all långtidsvård i Europa utförs av anhöriga som stödjer, hjälper och vårdar sina närstående som är långvarigt sjuka, är äldre eller som har funktionsnedsättning. I Sverige är ungefär en av fyra personer över 65 år anhöriga som ger regelbunden hjälp med aktiviteter, kontakt med myndigheter, personlig omsorg med mera. Även om denna informella, och oftast obetalda, omsorg är att betraktas som något relationellt, något som delas mellan anhöriga och närstående, tenderar forskningen att fokusera antingen den som är anhörig eller den närstående, även om undantag finns inom exempelvis demens- och hjärtviktsforskningen. Syftet med avhandlingen var att analysera hur informell omsorg kan förstås i relation till anhöriga och närståendes identitetsskapande, deras sätt att se på och förstå sin parrelation (couplehood) och vilken betydelse omsorgssituationen har för

deras hälsa. Syftet var också att utforska betydelsen av informations- och kommunikationsteknologi (IKT) som

Nya avhandlingar, forts.

stöd i omsorgssituationen och äldres vardagsliv. Avhandlingen baseras på etnografiska intervjuer och deltagande observationer i deltagarnas eget hem. Data utgörs även av inlägg på ett socialt forum på internet som riktar sig till anhöriga samt från anhörigas deltagande i utvecklingsprocessen av ett stödprogram för anhöriga. Ett viktigt resultat som avhandlingen diskuterar är hur informell omsorg bidrar till att formera nya maktrelationer och genusmönster mellan till exempel makar där den ena parten vårdar/stödjer den andra. I vissa avseenden sker det en slags professionalisering av relationen som blir en vårdrelation snarare än en kärleksrelation och de som deltagit i studien har då olika sätt att hantera detta. Resultaten visar också att anhöriga och närstående upplever ensamhet, social isolering och social distansering från andra och hur bland annat IKT kan användas av anhöriga för att utbyta erfarenheter med andra anhöriga och på så vis få bekräftelse och bli synliggjorda. Resultaten visar också att IKT används för att på olika sätt hantera omsorgssituationen och för att upprätthålla intressen och kontakt med vänner och familj. Avhandlingens bidrag är den fördjupade förståelse för den komplexa relation som utvecklas mellan anhöriga och närstående och hur den sociala hälsan påverkas av informell omsorg. Utifrån resultaten är det av betydelse att det stöd som finns eller utvecklas tar hänsyn till inte bara närståendes och anhörigas individuella behov, utan även deras förståelse av sin relation och relationen till andra och deras (sociala) hälsa. Få, om några, stöd inom äldreomsorgen är inriktade på att stödja den anhörigas och närståendes identitet, deras parrelation, sociala liv och relationen till övrig familj och vänner. Fortsatt forskning behövs om konsekvenserna av att överföra ansvar för vård och omsorg från den offentliga sektorn till anhöriga (och närstående) i en tid där alltmer specialiserad vård och omsorg ska ske i människors egna hem.

Johan Skoog. *Sömn och demenssjukdomar hos äldre* (Göteborgs universitet)

Det övergripande syftet med avhandlingen var att undersöka två faktorer som påverkar hälsan och funktionen hos äldre personer, nämligen sömnproblem och demenssjukdomar. Avhandlingen bestod av flera delstudier som alla innehöll forskningsdata från den longitudinella studien H70, i Göteborg.

Även om antalet äldre ökar i hela världen, tyder mycket på att dagens äldre är friskare och mer aktiva än tidigare generationer. Därför var syftet med den första studien i avhandlingen att undersöka om det fanns födelsekohortsskillnader i förekomst av insomni (d.v.s. svårigheter att somna, nattliga uppvaknanden, vakna för tidigt på morgonen) i två födelsekohorter av 70-åringar födda med 30 års mellanrum. Resultaten visade att den senare födda

kohorten sov bättre och hade en lägre förekomst av insomni vid 70 års ålder jämfört med kohorten som undersöktes 30 år tidigare. En möjlig förklaring till fynden är att förbättringarna i levnadsvillkor under de senaste decennierna har lett till att också sömnen förbättrats i senare födda kohorter.

I en annan studie i avhandlingen var syftet att undersöka om sömnstörningar i medelåldern och bland yngre äldre var relaterat till en ökad risk att utveckla demens senare i livet. Resultaten från studien visade att insomni i 50-årsåldern och tidiga uppvaknanden och att sova längre i 70-årsåldern var kopplat till en högre risk att utveckla demens senare i livet.

Förutom att dålig sömn kan vara en riskfaktor för att utveckla demens senare i livet kan sömnen också kan ha betydelse vid de allra första processerna vid utvecklingen av Alzheimers sjukdom. I en av studierna undersöktes sambanden mellan sömnstörningar hos äldre och förekomsten av proteinerna beta-amyloid och tau i ryggvätskan. Ett överskott av beta-amyloid i hjärnan tros vara det som driver igång sjukdomsprocesserna vid Alzheimers sjukdom medan giftigt tau tros vara orsaken till att nervceller i hjärnan dör. Resultaten från studien visade att de som hade sömnstörningar hade lägre nivåer av beta-amyloid i ryggvätskan, vilket är ett tecken på en ökad ansamling av proteinet i hjärnan. En annan upptäckt var att en riskgen för Alzheimers sjukdom (APOEε4) hade

Nya avhandlingar, forts.

betydelse. De som hade sömnsvårigheter och samtidigt var bärare av riskgenen hade högre nivåer av tau. Sammanfattningsvis indikerar fynden från avhandlingen att en förbättrad sömn skulle kunna vara en del i att minska risken att utveckla demenssjukdomar hos äldre personer.

Ana Luiza Dallora Moraes. *Machine learning applications in healthcare* (Blekinge Tekniska Högskola)

Applied Health Technology (AHT) är studieområde som handlar om tillämpningen av den vetenskapliga metoden för att utveckla insatser som riktar sig till praktiska problem som är relaterat till hälsa och sjukvård. Avhandlingen "Applications of machine learning in healthcare" utforskar maskininlärningstekniken i samband med AHT inom två forskningssammanhang. En av dem handlar om gerontologi och om prognosen för demens hos äldre individer. Denna forskning undersökte litteraturen om hur maskininlärningstekniken har använts inom forskningen gällande prognosen för demens hos äldre individer. Sedan användes maskininlärningsalgoritmer med databasen tillhörande Swedish National Study on Aging and Care (SNAC) för att undersöka prognostiska

uppskattningar av utvecklingen av demens hos svenska äldre individer inom en tidsram av 10 år. Forskningen uppnådde konsekventa resultat. De gav en tolkbar prognostisk modell som identifierade möjliga modifierbara och icke-modifierbara riskfaktorer och möjliga patient-undergrupper som är av betydelse för demensforskningen.

Susanne Koistinen. *Oral health, experiences of oral care, associated factors, and mortality among older people in short-term care* (Högskolan Dalarna)

Syftet med avhandlingen är att beskriva munhälsan och munhälsorelaterad livskvalitet (OHRQoL), jämföra självskattad munhälsa med professionell bedömd munhälsa, undersöka faktorer av betydelse för munhälsa, upplevelser, och dödlighet bland äldre som vistas på korttidsboende.

Delstudie I-III är en del av det svenska forskningsprojektet SOFIA (Swallowing function, Oral health, and Food Intake in old Age). Totalt inkluderades 391 äldre personer från 36 korttidsboende från fem regioner i Sverige. Delstudie I-II är deskriptiva tvärsnittsstudier, delstudie III är en longitudinell kohortstudie och delstudie IV är en kvalitativ intervjustudie.

Deltagarnas medianålder var 84 år, 209 (53%) var kvinnor; 167 (43%) hade minst 20 kvarvarande tänder och 74 (19%) var helt tandlösa. Behov av tandvård identifierades hos 148 (41%) deltagare. Totalt 74 (19%) av deltagarna hade assistans med munvård helt eller delvis, och 190 (54%) bedömdes ha mindre bra eller dålig munhygien. Munhälsoproblem, identifierades hos 297 (77%) av deltagarna och de mest förekommande problemen var relaterade till tänder och proteser. Överensstämmelsen mellan den kliniska bedömningen och de äldres självskattade munhälsa var låg. Det var 125 (34%) deltagare som rapporterade dålig munhälsorelaterad livskvalitet och betydande faktorer var sväljningsproblem; ganska dålig eller dålig självskattad munhälsa, sämre fysisk och psykisk hälsa; och det var vanligare bland kvinnor. Både dålig munhälsa och sväljningsdysfunktion, oberoende av varandra, visade sig ge högre risk för dödlighet inom ett år, och kombinationen ökade risken för död markant. I

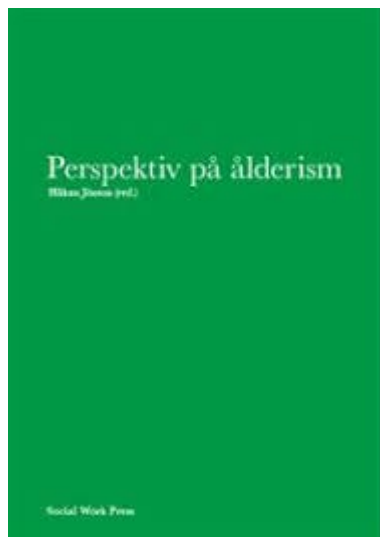
Nya avhandlingar, forts.

intervjuerna med de äldre personerna framkom att de anpassade sig till förändringar i munhålan och strävade efter att bibehålla sitt oberoende i den dagliga munvården.

Munhälsoproblem var vanligt förekommande hos äldre personer som vistades på korttidsboenden trots att personerna själva var nöjda med sin munhälsa. Resultaten visar samband mellan munhälsorelaterad livskvalitet och självskattad hälsa och munhälsoproblem. Dålig munhälsa och sväljningsdysfunktion medförde en högre risk för att den äldre personen skulle avlida.

Dessa resultat visar att det är viktigt att både fråga äldre personer om deras självupplevda munhälsa och att genomföra bedömningar av munhälsan och sväljningsfunktion hos äldre. Äldre personers förmåga att utföra daglig munvård och behov av hjälp med munvård borde ingå i den individuella vårdplaneringen. Ett nära samarbete mellan olika hälsoprofessioner är viktigt för att förbättra äldre personers munhälsa och livskvalitet.

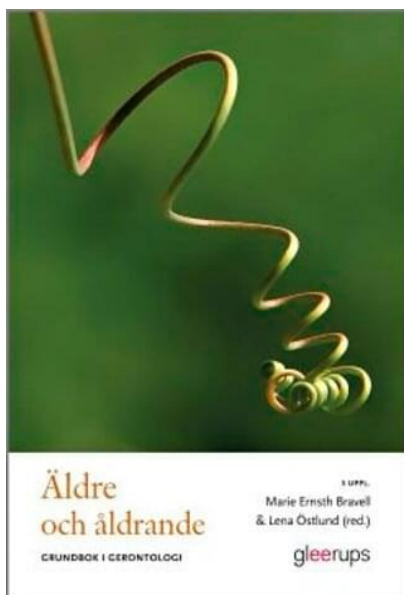
Böcker

Perspektiv på ålderism Håkan Jönsön, red.

Stereotypa föreställningar och negativ behandling av äldre finns dokumenterade sedan antik tid. Numera används begreppet ålderism, vilket avser fördomar och diskriminering mot äldre. Ibland har begreppet också definierats som något som handlar om ålder över hela livsloppet. Den här antologin består av 15 kapitel där forskare belyser ålderismens varierade uttrycksformer och komplexitet. I antologins kapitel sätts problemet i olika perspektiv – teoretiskt såväl som empiriskt – och undersöks i relation till flera olika sammanhang.

Denna bok finns som Open Access (dvs finns att ladda ner utan kostnad) här: [https://portal.research.lu.se/portal/en/publications/perspektiv-paa-aalderism\(638e0b58-dd3c-4076-8bdc-3f7aebb45e05\).html](https://portal.research.lu.se/portal/en/publications/perspektiv-paa-aalderism(638e0b58-dd3c-4076-8bdc-3f7aebb45e05).html). Önskas en tryckt kopia finns det att beställa via Social Work Press, se samma länk ovan.

Äldre och åldrande. Grundbok i gerontologi, 3:e upplaga Marie Ernsst Bravell & Lena Östlund, red.

I alla möten med en äldre människa – frisk som sjuk – finns det aspekter kring äldre och åldrande som är viktiga att känna till. Åldrandets komplexitet är stor och det ställer krav på professionerna runt den äldre att arbeta utifrån en helhetssyn grundad i den senaste forskningen.

Äldre och åldrande ger en introduktion till forskningsområdet gerontologi och tar upp de förändringar – biologiska, psykologiska, sociala och funktionella – som sker under åldrandet. Författarna tar också upp många olika perspektiv på vård och omsorg om äldre, allt från hälsofrämjande insatser, ensamhet och e-hälsa till ålderism och genusfrågor.

Denna tredje upplaga är kraftigt omarbetad. Flera kapitel är helt nya och övriga kapitel har reviderats och uppdaterats med ny forskning. En rad nya författare bidrar också med fler ämnen och infallsvinklar. Finns att beställa på nätet via bokhandel.

Böcker, forts.

Äldrevård och omsorg i migrationens tidevarv, Torres & Magnusson, red.

Vad har den internationella migrationen inneburit för äldrevården och omsorgen? Den här boken presenterar forskning om vad den ökande etniska mångfalden innebär för olika välfärdssektorer samt hur äldre invandrare framställs i socialpolitiska, såväl som massmediala sammanhang. Författarna tar upp forskning om hur äldre invandrades ekonomiska situation och hälsosituation ser ut i dag men också vad mångfalden innebär för olika vård- och omsorgsyrtken. Äldrevård och omsorg i migrationens tidevarv vänder sig främst till studerande inom socialt arbete och vid vårdutbildningar men också till yrkesverksamma inom dessa områden. Författarna till boken kommer från skilda akademiska miljöer och har lång erfarenhet av forskning inom olika områden.

Anmäl dig till den digitala bokreseasen som äger rum 3 juni!

<https://www.studentlitteratur.se/om-oss/om-studentlitteratur/kurslitteratur/evenemang/digital-release-aldrevard-och-omsorg-i-migrationens-tidevarv/>

Nedsatt beslutsförmåga – rätt, riktlinjer och praktik

Nedsatt beslutsförmåga på grund av kognitiv funktionsnedsättning är något som kan drabba alla och envar som följd av en skada eller sjukdom. I den här boken behandlas begreppet nedsatt beslutsförmåga, relevant lagstiftning samt riktlinjer inom området.

Boken belyser de utmaningar som lagstiftningens intentioner om individens självbestämmande, integritet och delaktighet innebär när du möter en person med nedsatt beslutsförmåga. Den ger inga slutgiltiga svar på hur dessa dilemman ska lösas, utan erbjuder kunskap för att kunna reflektera kring frågor som rör hur det är möjligt att nå bästa möjliga lösning i varje enskild situation. Flera exempel från praktiken visar på utmaningar och möjligheter när det gäller att stödja beslutsförmågan. Dessutom ingår ett arbetsmaterial som kan

inspirera till reflekterande samtal. Nedsatt beslutsförmåga – rätt, riktlinjer och praktik vänder sig till studerande på utbildningar som i någon del behandlar mötet med personer med nedsatt beslutsförmåga. Den kan även vara till nytta för exempelvis anhöriga och yrkesverksamma inom socialtjänst, omsorg samt hälso- och sjukvård och därtill även gode män, förvaltare, överförmyndare, jurister och lärare.

Mejla gärna till oss!

Vi sprider gärna aktuell information, t.ex. om kurser till våra medlemmar via mail. Hör av dig till oss om du har någon information som du vill att vi förmedlar.

Mejla oss på info@sgs.nu

Följ oss på

Twitter: @sgs_nu

Facebook: <https://www.facebook.com/sverigesgerontologiskasallskap/>